

5. Сисоева С.О. Педагогичні технології у неперервній професійній освіті: монографія / Світлана Олександрівна Сисоева. – К.: Віпол, 2001. – 502 с.

6. Татаринцева Н. Е. Профессионально-ориентированные проекты как условие развития проектной культуры будущих педагогов / Н. Е. Татаринцева, Е. Е. Реброва // Известия Южного федерального университета. Педагогические науки. – 2013. – № 5. – С. 99-107.

УДК 370.011.3 - 051:78

Степанов В. А.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ МУЗИКИ

У статті розглянуто деякі аспекти готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до естетичного виховання підлітків сучасною музикою в межах вирішення проблеми їх фахової підготовки. Окреслено коло їх фахових компетентностей, зумовлених сучасними вимогами до них як фахівців та специфікою викладання предмета. Розглянуто вимоги до рівня музичної підготовки учнів на уроці музичного мистецтва, проаналізовано методичні рекомендації щодо викладання предметів художньо-естетичного циклу в основній школі та зміст існуючих навчальних програм. Актуалізовано проблему репертуару для формування художнього смаку підлітків у процесі виховання в них ціннісно-світоглядних орієнтацій, необхідність впровадження у навчальний процес сучасних інноваційних освітніх технологій.

Ключові слова: фахова підготовка студентів-музикантів, художній смак, готовність до естетичного виховання, сучасна музика, освітні технології.

Степанов В. А. Некоторые аспекты готовности будущих учителей музыкального искусства к эстетическому воспитанию подростков средствами современной музыки. В статье рассмотрены некоторые аспекты готовности будущих учителей музыкального искусства к эстетическому воспитанию подростков современной музыкой в рамках решения проблемы их профессиональной подготовки, очерчен круг их профессиональных компетентностей, обусловленных современными требованиями к ним как профессионалам и спецификой преподавания предмета. Рассмотрены требования к уровню музыкальной подготовки учеников на уроке музыкального искусства, проанализировано методические рекомендации относительно преподавания предметов художественно-эстетического цикла в основной школе и содержание существующих учебных программ. Актуализировано проблему репертуара для формирования художественного вкуса подростков в процессе воспитания у них ценностно-мировоззренческих ориентаций, необходимость внедрения в учебный процесс современных инновационных образовательных технологий.

Ключевые слова: профессиональная подготовка студентов-музыкантов, художественный вкус, готовность к эстетическому воспитанию, современная музыка, образовательные технологии.

Stepanov V. A. Some aspects of readiness of future music teachers to esthetic education of pupils by means of contemporary music. The article deals with some aspects of the readiness of the future teachers of music art to the aesthetic education of teenagers by means of modern music as part of their solution of the problem of their professional training. The scope of their professional competence is set due to the modern requirements to them as professionals and specifics of teaching the subject. The requirements to the level of musical training of pupils on the music lessons are considered, the methodological recommendations for teaching subjects of artistic and aesthetic cycle in basic schools and the content of existing curriculum are analyzed The problem of the repertoire for the formation of artistic taste of teenagers in the process of educating their values

and ideological orientations, the need of introducing of modern innovative educational technologies into the educational process are actualized.

Keywords: *professional training of students-musicians, artistic taste, readiness for esthetic education, modern music, educational technologies.*

Питання готовності студентів-музикантів до роботи у загальноосвітніх закладах логічно пов'язані з фаховою підготовкою, яка в умовах сьогодення на перше місце виводить проблему формування професіоналізму у всіх сферах навчальної та виховної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Усе більш актуальними у теорії і практиці підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі стають проблеми професійної компетентності майбутніх фахівців (М. Карпетова, Н. Костилева, І. Кривчанський, Ю. Кузнєцов, О. Толмачев), їхньої педагогічної (С. Вітвицька, І. Зязюн, А. Крамущенко, І. Кривонос, В. Федорчук), професійної майстерності (Н. Бакланова, Н. Гузій, О. Деркач, Н. Кічук), професійної майстерності майбутніх учителів мистецьких дисциплін (А. Козир, Л. Масол, Н. Миропольська, В. Орлов, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, Т. Хлебнікова, В. Шульгіна, О. Щолокова та інші).

Незважаючи на велику кількість ґрунтовних досліджень у цій галузі, залишається актуальною у контексті сучасних вимог до вчителя музичного мистецтва й проблема естетичного виховання школярів. Значний внесок у розробку теорії естетичного виховання зробили Ю. Боров, О. Буров, Л. Волович, М. Каган, В. Разумний, А. Макаренко, О. Семашко, В. Сухомлинський. Психологічні основи естетичного виховання розкривали Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, І. Кон, Б. Теплов та інші. Питання теорії і методики естетичного виховання розглядали Л. Коваль, А. Щербо та інші науковці.

Завдяки цим дослідженням з'ясовано, що естетичне виховання – це цілеспрямований процес формування у людини естетичного ставлення до дійсності, що передбачає розвиток здатності людини до сприйняття і співпереживання, до творчості, до створення художніх цінностей, розвитку її естетичних смаків та ідеалів.

Відомо також, що особливо дієвим засобом естетичного виховання є мистецтво. Серед усіх видів мистецтва особливе місце посідає музичне, тому що безпосередньо діє на почуття людини. Зокрема, К. Стеценко вважав, що музика є одним з найвагоміших засобів естетичного виховання дітей, бо вона, як ніщо інше, здатна ушляхетнити людину, розвинути в ній благородні поривання, вплинути на психіку і настрій [5].

З усіх видів мистецтва музика також найбільше сприяє формуванню творчих здібностей [1]. Як елемент естетичного виховання, музичне виховання передбачає формування емоційної чутливості та емпатії. Естетичне виховання музикою включає також процес формування ціннісно-світоглядних мистецьких орієнтацій підлітків, який тісно пов'язаний з процесом пізнання. Ознайомлення підлітків з різними жанрами сучасної музики потребує від учителя загальної світоглядної обізнаності, передбачає наявність відповідних фахових компетентностей, розвиненого художнього смаку. Усе це визначає ступінь готовності майбутніх учителів музики до естетичного виховання підлітків сучасною музикою.

Мета статті полягає у виявленні фахових компетентностей студентів-музикантів, які визначають ступінь їх готовності до естетичного виховання підлітків засобами сучасної музики.

Аби визначити коло фахових компетентностей майбутнього вчителя музики, перш за все необхідно вивчити вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, методичні рекомендації щодо викладання предметів художньо-естетичного циклу та проаналізувати зміст існуючих навчальних програм. Адже соціальне замовлення вчителя музики визначається сучасними вимогами до нього як фахівця та специфікою викладання предмета.

У методичних рекомендаціях до вивчення предметів художньо-естетичного циклу на 2015-2016 н. р. зазначено, що сьогодні мистецтво в системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Його могутній пізнавальний і виховний

потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій досягаються потаємні найскладніші процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу [2].

Метою навчання мистецтв у основній школі є “особистісний художньо-естетичний розвиток учнів, виховання у них ціннісно-світоглядних орієнтацій у сфері мистецтва, розвиток комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей і способів художньої діяльності, формування потреби в художньо-творчому самовираженні та естетичному самовдосконаленні” [там само].

Що ж до “опанування художніх цінностей”, слід відзначити, що вчителю надається можливість обирати різноманітні твори для розкриття теми уроку та набуття учнями ключових і предметних компетентностей, визначених навчальною програмою “Мистецтво” (авт. Л. Масол, О. Коваленко, Г. Сотська, Г. Кузьменко, Ж. Марчук, О. Константинова, І. Гринчук, Н. Новікова, Н. Овіннікова), яка включає три блоки «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» та інтегрований курс «Мистецтво» особливістю якої є варіативність художнього наповнення змісту.

Можливість обирати твори для реалізації завдань програми накладає на вчителя велику відповідальність за якість музичного матеріалу. Вчителю, який працює з підлітками, слід пам'ятати, що кожний музичний твір, обраний для слухання або виконання, має працювати на досягнення головної мети – формування музичної культури учня (що поєднує естетичне почуття і розум), формування в нього художнього смаку.

Досягнення цієї мети залежить від багатьох чинників, але головним ми вважаємо наявність у самого вчителя музичної культури та художнього смаку, вихованих у нього у студентські роки разом з отриманими знаннями та самовдосконаленням.

Розгляд феномену готовності майбутніх учителів музики до спілкування з учнями варто проводити з урахуванням сучасних потреб останніх, які визначаються рівнем їхньої загальної та музичної культури, життєвого досвіду, досвіду сприйняття музики (в тому числі сучасної), сформованості художнього смаку, адже “формування художнього смаку може відбутися лише за умови всебічного знайомства з творами мистецтва, а формування творчої особистості, відповідно, – в умовах її творчого розвитку” [4, с. 370].

У цьому контексті особливого значення набуває вирішення питань інтерпретації, що базується на всебічному аналізі твору (жанрово-стильовому, теситурному, гармонічному аналізі, усвідомленні засобів музичної виразності тощо), підкріплене технічними можливостями втілення художнього задуму композитора.

Шкільна програма з «Музичного мистецтва» забезпечується підручниками, відповідними репертуарними збірниками. Слід зазначити, що існує цілий ряд збірників сучасних композиторів (І. Білик, А. Комлікова, Л. Попернацький, М. Чембержі) для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Із задоволенням діти виконують і народні пісні, особливо календарно-обрядові. Вони люблять співати хором і у виборі репертуару повністю покладаються на вчителя, що зумовлено віковими особливостями.

Для ефективності формування художнього смаку учнів у процесі вокально-хорової роботи вчителю музичного мистецтва на цьому етапі важливо (і, можливо, достатньо, якщо не говорити про необхідний комплекс професійних компетентностей) своєї “здатності до внутрішнього переживання музичних творів, що вивчаються, та уміння передавати цей внутрішній стан разом зі своїм трактуванням музичного твору хоровому колективу” [1, с. 15].

З підлітками ці питання вирішуються важче. Досить складно підібрати пісенний репертуар для дітей цієї вікової групи. Різноманітність та строкатість музичних вражень сьогодення обумовлює їх нашарування у сприйнятті слухачів, особливо дітей (Л. Степанова). І це не може не впливати на підлітків. До того ж, у них своє бачення і відчуття сучасності та “дорослості”. Особливо в умовах розмаїття жанрів та стилів сучасної музики, коли навіть друзі визначаються підлітком за напрямом музики, яку вони слухають.

Як наслідок – субкультура, вибір для виконання далеко не дитячих творів, серед яких часто бувають “твори-одноденки”, примітивного і здебільшого вульгарного плану, які нічого цікавого не несуть слухачам”, і які О. Опанасюк відносить до рівня “поверхневої естради” [3].

Тому розглядаючи готовність учителів музичного мистецтва до естетичного виховання підлітків засобами сучасної музики у процесі вокально-хорової роботи, необхідно наголосити, що у роботі з підлітками, означений феномен включає також здатність до діалогового спілкування, уміння вести фасилітовану дискусію, виступати у ролі фасилітатора.

Буває і навпаки, коли учням до вподоби пісні з репертуару відомих популярних груп рівня, за висловом О.Опанасюка, “класичної естради“, що “виводить слухача до художнього узагальнення, яке у можливих межах популярного мистецтва виражає глибинність буття“ [3]. Часто вчитель підтримує уподобання учнів, маючи на меті саме формування художнього смаку. Проте не всі пісні популярних груп можна переспівати, а тим більше дітям, не втративши при цьому їхньої художньої цінності за рахунок неякісного виконання. Це стосується, зокрема, дотримання гармонічного плану, його неграмотного спрощення, чи навіть перекручування через недостатність знань, або досвіду; застосування фонограм, не розрахованих на дитяче виконання (специфіка виконання, теситурні можливості) тощо.

Виходить, що процес роботи над твором, який мав би сприяти формуванню художнього смаку, не досягає мети, руйнуючи музичний образ. Тож, цінність дитячої творчості полягає у самому процесі, який є результатом потреби дитини у вираженні свого внутрішнього світу. Проте, він має бути керованим, спрямованим на естетичне виховання підлітків засобами сучасної музики.

Відповідно вчитель музичного мистецтва має бути озброєний спеціальними професійними знаннями та уміннями, зокрема, аранжування музичних творів (застосовуючи також засоби і прийоми комп'ютерного аранжування), створення фонограм для вокального та інструментального виконання. У позакласній роботі доводиться займатися аранжуванням композицій для караоке та шкільних дискотек, використовуючи можливості мультимедійних технологій.

Тому майбутній вчитель має цілеспрямовано готувати себе до роботи в школі, усвідомлюючи, що “мультимедійні технології – це велика галузь знань, котра інтегрує елементарну теорію музики, сольфеджіо, ансамбль, оркестр, вокальне мистецтво, аранжування, читання оркестрових партитур, інструментування й можливості сучасних комп'ютерних технологій“ [6, с. 338].

До речі, на уроках музичного мистецтва учні 7 класу (за новою програмою “Мистецтво“ (авт. Л. Масол, та ін.), розробленої відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти і рекомендованої у 2015-2016 навчальному році для учнів 5-7 класів) мають ознайомитися з різними видами аранжувань народної та академічної музики, особливостями відображення етнічних мотивів у класичній і сучасній музиці (тема 1 “Музичне мистецтво у нашому житті“) та особливостями сучасних музичних явищ – джаз, рок, поп, шансон, авторська пісня (тема 2 “Новаторство в музичному мистецтві“).

Вчителю музичного мистецтва за новою програмою рекомендовано спонукати учнів до створення елементарного музичного супроводу до виконуваних вокальних творів за допомогою комп'ютерних програм, електронних музичних інструментів (за наявності), використовувати інтернет-ресурси, комп'ютерні програми з музичного мистецтва у пошуково-дослідній і соціокультурній діяльності [2]. Зрозуміло, що він має бути зорієнтований на підвищення якості підготовки учнів на основі впровадження у навчальний процес інтерактивних (*педагогічний діалог*, фасилітована дискусія), проблемно-евристичних, комп'ютерних, мультимедійних освітніх технологій, що відповідає сучасним вимогам до професії вчителя музики.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна зробити висновки:

1) готовність майбутніх учителів музичного мистецтва до естетичного виховання підлітків засобами сучасної музики залежить від наявності у самих студентів музичної культури та художнього смаку, вихованого у процесі отримання знань у вищих навчальних закладах, у процесі власної творчої професійної діяльності та самовдосконалення.

2) для реалізації означеного феномена необхідно озброїти студентів-музикантів педагогічних навчальних закладів відповідними фаховими компетентностями через

впровадження у навчальний процес сучасних інтерактивних, проблемно-евристичних, комп'ютерних, мультимедійних освітніх технологій.

Література

1. Козир А. В. Педагогічні умови формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / А. В. Козир // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка: [зб. наук. праць]. – Луганськ: ЛПУ, 2012. – 196 с. – № 11 (246), Ч. II. – С.11–17.
2. Методичні рекомендації до вивчення предметів художньо-естетичного циклу (2015-2016 н.р). Режим доступу: http://mmomusicmel.blogspot.com/p/blog-page_18.html
3. Опанасюк О. П. Культурологічний вимір сучасної музики. : Стаття для МТ-САЙТУ.pdf Режим доступу: <https://docs.google.com>
4. Степанова Л. П. Педагогічні умови засвоєння підголоскової поліфонії молодшими школярами на уроці музики / Л. П. Степанова // VII Культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва “Культурна трансформація сучасного українського суспільства” : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – К. : ДАКККиМ, 2009. – 416 с. – Ч. 1. – С. 370–377.
5. Стеценко К.: Спогади, листи, матеріали / Кирило Стеценко. [Упор. Є.Федотов.]. – К.: Музична Україна, 1981. – 480 с.
6. Шинкаренко В. Мультимедійні технології як засіб компетентнісного становлення майбутніх учителів музики / В. Шинкаренко // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди». Педагогіка. Психологія. Філософія. – 2013. – Вип. 28(1). – С. 336-340.

УДК 378.011: 78

Сунь Лінян

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВИХ ДИСЦИПЛІН

У статті наведенні діагностичні методики вимірювання готовності до самовдосконалення майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. Показано методи, завдяки яким здійснювалася діагностувальна робота, а саме: анкетування, тестування, опитування (письмове та усне), педагогічне спостереження, методи самооцінки, саморегуляції, творчі вправи. Розроблено три блоки діагностичних завдань, які дозволили вивчити стан стійкого емоційно забарвленого інтересу студентів, творчої активності й здатності до регуляції емоційно-вольового стану у виконавській діяльності, сформованості емпатійно-оцінного ставлення до диригентсько-хорової діяльності.

Ключові слова: майбутній вчитель музики, диригентсько-хорові дисципліни, діагностика, готовність до самовдосконалення, регуляція емоційно-вольового стану, виконавська діяльність.

В статье приведены диагностические методики измерения готовности к самосовершенствованию будущих учителей музыки в процессе изучения дирижерско-хоровых дисциплин. Показаны методы, благодаря которым осуществлялась диагностическая работа, а именно: анкетирование, тестирование, опрос (письменный и устный), педагогическое наблюдение, методы самооценки, саморегуляции, творческие упражнения. Разработаны три блока диагностических задач, которые позволили изучить состояние устойчивого эмоционально окрашенного интереса студентов, творческой активности и способности к регуляции эмоционально-волевого состояния в исполнительской деятельности, сформированности эмпатийно-оценочного отношения к дирижерско-хоровой деятельности.